Gazi Husrev-begova biblioteka : pet stoljeća u misiji bošnjačke kulture / priređivač Enes Kujundžić. Sarajevo : El-Kalem : Gazi Husrev-begova biblioteka, 2000. 388 str.

ISBN 9958-23-056-9

Pred nama je knjiga *Gazi Husrev-begova bibliotea: Pet stoljeća u misiji bošnjačke kulture*, koju je u povodu 460-te obljetnice Gazi Husrev-begove knjižnice priredio dr. Enes Kujundžić. Tiskana je u tiskari *El Bejan* u Sarajevu, u nakladi od 300 primjeraka.

Izdavanje ovog zbornika pratile su brojne teškoće i umjesto 1997. knjiga je tiskana tek 2000. godine.

Treba ocijeniti vrlo korisnim ovaj potez izdavača, Rijaseta Islamske zajednice u BiH - IC El-Kalem i Gazi Husrev-begove knjižnice, da u obliku izbora radova objave, po raznim časopisima i godišnjacima štampane radove, članke i rasprave eminentnih bosanskohercegovačkih naučnih i kulturnih radnika. Ne samo što se time odužuje zasluženi moralni dug prema autorima, još je korisnije i značajnije što se čitalačkoj publici omogućuje da se služe samo jednom knjigom, mjesto da sabiru desetak časopisa i spomenica, od kojih neke nije lahko naći ni dobiti.

Priređivač, dr Enes Kujundžić je, manirom vrsnog antologičara, sabrao najvrijednije tekstove i prezentirao ih u okviru šest tematskih cjelina, i to:

1. O Gazi Husrev-begovoj biblioteci na četiri jezika,
2. O Gazi Husrev-begu,
3. Gazi Husrev-begova biblioteka kao institucija,
4. Sadržaj Gazi Husrev-begove biblioteke,
5. Neke značajne biblioteke u Bosni i Hercegovini,
6. Rukopisi, štampana djela, štamparije, čitaonice.

S pravom je dr. Enes Kujundžić, na početnim stranicama ovog bogatog zbornika, dao original i prijevod vakfije Kuršumlije medrese. Naime, datum izrade i potpisivanja ove vakufname, 26. Redžeba 943. (8. januara 1537.) godine, smatra se danom osnivanja i ustanovljenja Gazi Husrev-begove knjižnice.

U vakufnami Gazi Husrev-beg je odredio: "*Medresa neka obuhvata 12 soba, u kojima će stanovati učenici, a ne nevaljale neznalice. Zgrada neka bude čvrsta i stalna, kako je to uređeno u medresama vezirâ i emirâ – da ih Bog nagradi za usluge, što su ih učinili učenjacima. Što preteče troškova za gradnju, neka se za to kupi dobrih knjiga, koje će se upotrebljavati u spomenutoj medresi, da se njima koristi svaki, ko ih bude čitao i da iz njih prepisuju oni, koji se bave naukom.*"

Na taj način je osnovana Gazi Husrev-begova knjižnica, zajedno sa Kuršumlija medresom, odnosno knjižnica se u to doba nalazila u samoj medresi. Koliko je knjiga bilo u tadašnjoj knjižnici, ne zna se. U brojnim požarima, koji su harali Sarajevom, stradala je i knjižnica pa su se iz tog doba sačuvale samo dvije knjige.

Za vrijeme bosanskog namjesnika Topal Osman-paše, knjižnica je iz medresanskih prostorija prenesena 1863. godine u posebnu zgradu, koja se nalazila uz munaru Gazi Husrev-begove džamije. Iako je od svog osnivanja knjižnica imala karakter javne ustanove, preseljenjem u ovu zgradu njeni fondovi su bili svakom pristupačni.

Upravnik i knjižničar u ovoj knjižnici, u ovo vrijeme, bio je Salih Sidki Hadžihusejnović Muvekit. Sačuvan je katalog knjižnice kojeg je on sačinio.

Zahvaljujući poklonima i kupovini, knjižnički fond se iz godine u godinu povećavao, tako da je godine 1912., prema Truhelkinim podacima, iznosio oko 3.000 djela, uz oko 1.000 rukopisa, velike umjetničke i historijske vrijednosti.

Prostorije u dvorištu Begove džamije su postale pretijesne za knjižnicu i ona je 1935. godine preselila u prizemne prostorije lijevog krila zgrade Ulema medžlisa kod Careve džamije.

U Gazi Husrev-begovu knjižnicu su do 1950. godine prenesene sve važnije vakufske knjižnice Sarajeva i Bosne i Hercegovine. Prvo je prenesena knjižnička građa knjižnice Osman Šuhdi ef. Bjelopoljca, divan-efendije tadašnjeg bosanskog valije.

Biblioteku je otvorio 1759. godine u zgradi smještenoj na sjeveroistočnom kutu Careve džamije. Zgrada ove knjižnice sagrađena je 1753. godine. Bila je u obliku šesterokuta, pokrivena jednim kubetom. U sredini zgrade bili su dolafi za smještaj knjiga, izrađeni od drveta i tako sastavljeni da su sačinjavali šesterokutni ormar, koji se

protezao u visinu do pod samo kube, a oko toga je bila postavljena mreža od žice. To je urađeno s namjerom zaštite knjiga od eventualnog požara. Uz sam zid, naokolo, bili su postavljeni minderluci za čitaoce i stalci za knjige koje bi koristili.

Jedan od najpoznatijih knjižničara u ovoj knjižnici bio je i šejh Sejfudin Fehmi ef. Kemura.

Zatim je u Gazi Husrev-begovu knjižnicu prenesen fond knjižnice Abdulaha ef. Kantamirije. Ova knjižnica sagrađena je 1774. godine, uz medresu Ismail efendije Misrije, na Atmejdanu, preko puta Ćumurije ćuprije. Knjižnica je bila sazidana od solidnog tesanog kamena, podignuta gotovo metar iznad temelja, kako bi se knjige sačuvale od čestih poplava Miljacke. Ta je knjižnica porušena 1897. godine, prilikom "modernizacije" Sarajeva, odnosno regulacije korita rijeke.

Fondovi Gazi Husrev-begove knjižnice obogaćeni su knjižničkom građom iz knjižnica poznatih sarajevskih porodica: Abdulaha ef. Džine, Memiš-age Kasumagića, Hadži Derviša ef. Sabljice, Saliha ef. Hrome, Hasana ef. Boje, Asim-bega Mutevelića, Mustaj-bega Dženetića, Muhameda Enveri Kadića.

Cijeneći važnost i vrijednost Gazi Husrev-begove knjižnice i vlada Francuske joj je poklonila djela iz orijentalistike, 1938. godine, u vrijednosti 20.000 tadašnjih dinara.

Dolaskom Hadži Mehmeda ef. Handžića u Begovu knjižnicu (1937-1944), ona višestruko obogaćuje svoj fond rukopisne građe. Efendija Handžić je obišao vakufske knjižnice u Bosni i Hercegovini - Foču, Mostar, Počitelj, Gradačac, Gračanicu, Banju Luku, Travnik, Bihać i predložio Vakufskoj direkciji da se svi dragocjeni rukopisi iz ovih i drugih mjesta Bosne i Hercegovine prenesu u Gazi Husrev-begovu knjižnicu, kako bi se ta građa sačuvala, a Begova knjižnica postala centralna knjižnica Bošnjaka. Naime, u to vrijeme bila je uzela maha aktivnost beogradske i zagrebačke akademije nauka da njihovi stručnjaci obilaze bosanske provincijske knjižnice, da u bescijenje kupuju vrijedno rukopisno blago Bošnjaka. Pri predlaganju donošenja ovakve odluke efendija Handžić se rukovodio primjerom Egipta. Tamo je Alipaša Mubarak sabrao svu vrijedniju rukopisnu građu iz egipatskih džamija i time spriječio da te dragocjenosti budu kupljene i prenesene u Evropu. Danas je to jedna od vodećih knjižnica u Egiptu.

U svoj posao zaljubljeni i nadasve stručni Hadži Mehmed ef. Handžić, započeo je obrađivati rukopisnu građu knjižnice. Katalogizirao je 3240 jedinica. Taj posao nastavili su i drugi radoholičari i zaljubljenici Begove knjižnice: Hazim Šabanović, Kasim Dobrača, Mahmud Traljić, Fehim Nametak, Zejnil Fajić, Haso Popara, ... Zahvaljujući njima i drugim naučnim i stručnim radnicima, koji su radili i koji rade u ovoj knjižnici, Bosna i Hercegovina ima najveću riznicu orijentalnog blaga.

Danas se knjižnica nalazi u zgradi internata nekadašnje Šerijatske gimnazije.

Vrijedne ruke zaposlenika Gazi Husrev-begove knjižnice sačuvale su ovu veliku instituciju bošnjačke kulture u periodu 1992-1995. godine, u vrijeme srpske agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu. Nakon što su spalili Orijentalni institut i Narodnu i univerzitetsku knjižnicu Bosne i Hercegovine, agresori su svakodnevno, sa okolnih planina, ispaljivali fosforne projektile na zgradu Gazi Husrev-begove knjižnice, kako bi uništili i ovaj depozitorij duhovne kulture Bošnjaka.

Predaleko bi nas odvelo nastojanje da se samo u najširim potezima osvrnemo na sve vrijednosti tekstova koje je priređivač sabrao u ovom zborniku. Navedimo makar neke autore i njihove radove: Fehim Spaho, *Gazi Husrev-begova knjižnica*; Tayyib Okić, *Saraybosna Gazi Husrev-beg kutubhanesi yazma eserler katalogu*; Hamdija Kreševljaković, *Gazi Husrev-beg*; Salih Ljubunčić, *Značaj Gazi Husrev-begove ličnosti*; Alija Nametak, *Gazi Husrev-beg u narodnoj tradiciji*; Lamija Hadžiosmanović, *Knjiga i biblioteke Bošnjaka u Sarajevu i drugim mjestima Bosne i Hercegovine u vrijeme osmanske vladavine*; Fejzulah Hadžibajrić, *O arhivu Gazi Husrev-begove biblioteke*; Fehim Nametak, *Važniji legati u rukopisnom fondu Gazi Husrev-begove biblioteke*; Hatidža Čar-Drnda, *Zbirka sidžila Gazi Husrev-begove biblioteke*; Mahmud Traljić, *Hafizi-kutubi Gazi Husrev-begove*

biblioteke; Muhamed Ždralović, *Vakufnama Husamudina o osnivanju biblioteke u Banjoj Luci*; Alija Bejtić, *Elči Ibrahim-pašina biblioteka u Travniku*; Hivzija Hasandedić, *Muslimanske biblioteke u Mostaru*; Hifzija Suljkić, *Muslimanske čitaonice (Kiraethane) u Bosni i Hercegovini.*

Zbornik je zaokružen *Pravilima Islamske čitaonice* i *Pravilima Sarajevske čitaonice.*

Svaki ponaosob od uvrštenih radova je višeznačan, a vrijednost im se zasniva na bogatstvu iskorištenih historijskih izvora pohranjenih u fondovima Gazi Husrev-begove knjižnice. Knjiga zavrijeđuje da se nađe na policama bosanskohercegovačkih knjižnica, pred čitaocima-učenicima, studentima, njihovim profesorima i drugim korisnicima.

Mujo Koštić

Nacionalna i univerzitetska biblioteka BiH